

БЪЛГАРСКИЯТ КАН КИЙ/САМО/САМБАТ И НЕГОВАТА ДЪРЖАВОТВОРНА И ЦИВИЛИЗАЦИОННА РОЛЯ В ЕВРОПА ПРЕЗ РАННОТО СРЕДНОВЕКОВИЕ

Валентин Йорданов

ВЗноемската ротонда в *Моравия* има стенопис с изображение в цял ръст на българския кан Само/Самбат, брат на кан Кубрат. Владетелят на *Българо-славянската федеративна държава Дулоба*, която през VII век заемала почти цяла *Централна Европа*, е облечен в красиво декорирана царска дреха, наметнат със зелена пелерина, придържа пред себе си копие и подпрян на земята висок до кръста му щит с капковидна форма. На щита на Само е изкован, с цел божествена закрила, свещеният знак на рода Дуло – „цветето на Тангра“ (сн. 1).

Как и защо Само се оказал в *Панония* през 623 г., а в следващите години създал империя, включваща дванадесет славянски племена от групата на венетите?

За да отговорим на този въпрос, трябва да се върнем пет години назад, когато се е случило събитието, причинило такъв причинно-следствен исторически развой.

През 618 г. в стана на аварския каган Баян в *Панония* неочаквано било извършено вероломно убийство на българския кан Албури (605-618 г.). Последвало рязко влошаване на отношенията между управляващите родове на *Патрия Оногурия*, известна още като *Стара Велика България*, и *Аварския каганат*. Българските канове Органа (618-622 г.) и Кубрат (622-668 г.) направили остър завой във външната си политика: те прекратили близо 60-годишния съюз с аварите, насочен срещу *Източната империя*, като подписали договор с *Източната империя*, насочен срещу аварите. /**Бахши Иман**. Джагфар тарихи /Историята на Джагфар/. Свитък от български летописи 1680 година. Превод от руски език Васил Колевски. С., ИК „Кама“, 2005, с. 21, 22/.

Патриарх Никифор коментира тези събития:

„По същото това време [622 г. – б. В.Й.] владетелят на уногундурите Куврат, племенник на Орган, въстанал срещу хагана на аварите и

Снимка 1. Стенопис със изображение на Само в цял ръст в Зноемската ротонда в Моравия. На щита на Само е изкован, с цел божествена закрила, свещеният родов знак „цветето на Тангра“ – на Дуло и на висшите представители на българската войнска каста, наричани боили или уруси (т.е. „бикове“).

Цветето тук има седем листенца, колкото са лъчите на Розетата от Плиска.

Въпреки недобрата съхраненост на стенописа, „цветето на Тангра“, изпълнено в жълт цвят, с оранжев кант, се вижда и върху бялата царска дреха на Само, като най-добре личи на китката на вдигнатата му дясна ръка.

подхвърлил на много оскърбления оставените от него хора [контролния аварски гарнизон в българската столица *Батавил* на р. *Днепър*, край дн. гр. *Полтава* – б. В.Й.] и ги прогонил от своята земя [Кубрат променил названието на държавата *Патрия Оногурия* на *Велика България* – б. В.Й.]. Изпратил пратеници при Ираклий и сключил с него мир, който те и двамата спазвали до края на живота си, защото той му изпратил подаръци и го почел със сана патрикий.“

/Никифор, Патриарх Константинополски. Кратка история след царуването на Маврикий. Прев. от средногръцки Веселин Н. Иванов. С., Изд. „Зораф“, 1997, с. 40, 41./

В изпълнение на посочения българо-византийски договор, през пролетта на 623 г., по заповед на канас ювиги Кубрат (622-668 г.), канас Само/Самбат (623-658 г.), начело на армия, съставена от тежка конница на *българи-кутригури* и *урус-алани* (потомци на античните *сармати*), подсигурана от голямо пехотно съединение от племенния съюз на *антите*, предприел поход срещу Аварския каганат в Панония. Там към българския кан се присъединили с бойни отряди князете на поробените от аварите дванадесет славянски племена: *ляхи*, *дулеби* и *мазовшани* (дн. *поляци*), *пруси*, *ободрити*, *руяни*, *поморяни*, *лютичи*, *сорби*, *словенци*, *кантани* (дн. *австрийци*), *хървати* – всичките от групата на западните славяни *венети*. Последвало ускорено военно обучение на местните славяни от Само и неговите офицери, като едновременно е организирана изработка на оръжие и снаряжение за новообучената войска. **/Бахши Иман.** Джагфар тарихи..., с 22/.

В периода 623-628 г., под умелото ръководство на българския кан Само, *българо-славянската коалиция* провела множество победни сражения, които довели до обезкръвяване и силно свиване на *Аварския каганат*. Единствено по милостта на Само, аварската държавица не била довършена, но така или иначе тя престанала да бъде заплаха и не след дълго щяла да изчезне от картата на *Европа*.

Благодарни за спасението им от аварското робство, дванадесетте славянски князе предложили на Само за съпруги първородните си дъщери, които му родили впоследствие 37 наследници. Съвременникът Фредегар (?~659 г.), секретар и летописец на франкския крал Дагоберт I (623-634 г.), отбелязва:

„... Те [българите и славяните-венди – б. В.Й.] настъпили против хуните [т.е. аварите – б. В.Й.]. Само, за който говорих, тръгнал с тях и неговата храброст предизвикала възхищението им: удивително много хуни паднали от меча на вендите. Признавайки неговите заслуги, вендите направили Само свой крал и той ги управлявал тридесет и пет години. Под негово ръководство те няколко пъти воювали с хуните; неговото благоразумие и храброст винаги им осигурявало победа. Само имал дванадесет вендски жени, които му родили двадесет и двама сина и петнадесет дъщери...“

/Фредегар. Хроника (Парижкий кодекс), § 48. Перевод Д.Н.Ракова. – **В сайта:** Восточная литература. Средневековые исторические источники Востока и Запада./

Утвърждаването му като силен и авторитетен владетел в *Централна Европа* дало на кан Само повод да обяви официално през 628 г. създаването на своята *Западно-българска империя Дулоба* – братска и съюзна държава на *Източно-българската империя Стара Велика България* на неговия брат кан Кубрат. Само приел титлата *канас ювиги* = *велик княз*, равна на титлата на неговия брат. Впрочем имената *Само* и *Самбат (Шамбат)* са подчертавали идеята, че той е “самодържец”, “самовластен” владетел на новата самостоятелна и независима държава *Дулоба*.

Ето защо Кубрат нарекъл брат си *Кий* – т.е. “Отцепника” от централната власт. От прякора *Кий* произлиза името на град *Кийв/Киев*, на който кан *Само/Самбат* поставил основите през 622 г., преди да започне споменатия негов поход срещу *аварите*. /**Бахши Иман**. Джагфар тарихи..., с 22/.

В „Повесть временных лет“ също са записани основателите на града *Киев*:

„В тези времена [през VI и VII век – б. В.Й.] поляните живеели отделно и се управлявали от свои родове, защото и преди тези братя, за които ще стане реч по-нататък [т.е. за Рюрик, Синеус и Трувор, които царували през IX век – б. В.Й.], ги е имало поляните, и обитавали те своите места с всички свои родове, и всеки се управлявал самостоятелно. И имало трима братя: един на име Кий, други – Шчек, и трети – Хорив, а тяхната сестра – Либед [в оригиналния текст Лыбедь – б. В.Й.]. Кий седял на планината, където е сега височината Боричев, а Шчек седял на планината, която сега се нарича Щековица, а Хорив – на трета планина, която била назована на неговото име Хоривица. И построили град в чест на най-големия си брат, и го назовали Киев. Имало около града гора от величествени борове, и ловяли там зверове, а били тези мъже мъдри и разумни, и наричали се те поляни, от тях [са – б. В.Й.] поляните и до днес в Киев.“

/Повесть временных лет. В переводе **Д.С.Лихачева**. Уводна част. – В: <http://www.vchi.net/oldrussian/povest.html/>.

Компиляцията „Повесть временных лет“ е съставена през 1113 г. от Нес-тор, монах в Киево-Печорската лавра. През следващите четири века, по искане на различни руски князе, тя е поправяна, редактирана и цензурирана от верноподани книжовници-монаси, като Силвестър, Лаврентий и др., които са оставили имената си на съответните преписи. Само че оригиналът, произлезлите от него три редакции, както и техните преписи, направени през XII, XIII и XIV век, са изгубени. Най-старите оцелели копия са Лаврентиевския летопис от края на XIV век и Ипатиевския летопис от XV век, също преписвани в следващите векове.

При такова множество от манипулирани редакции и преписи, нормално е да бъдат допуснати неволни или умишлени фактологични грешки.

Според нас основаването на град *Киев* е било осъществено не от трима, а от двама братя – *Хорив* и *Кий-Шчек*, – защото думите *кий* и *шчек/чек*, използвани тук като антропоними-прякори, са синоними и означават едно и също: „отцепник“. Така че, значението на прякора **Чек** е идентично на значението на прякора **Кий**: „Отцепника“ (от българската държава и въобще отцепване, откъсване, отделяне от някаква цялост). За сравнение привеждаме съществителните **чекия/ножче** (за рязане/дялкане); **чек** – лист/бланка от чекова книжка; **чеканка** – монетосечене; както и глаголите **чеканить** – сека, отсичам монети; **чекна**, **отчекна**, **разчекна**, **цепя**, **отцепя**, **разцепя**, **разчепквам** и пр.

Разбира се, ние ще разкрием ревниво пазената от руската историография тайна: кой е основният източник на монаха Нестор при създаването на неговата компилация „Повесть временних лет“, освен допълнителните източници – Йоан Малала, Георги Амартол, руско-византийски договори и др.

Основният източник е българският летописен свод „Джагфар тарихи“ – много по-подробен и точен, много по-обхванен и пълен. Там е казано, че основаването на град Киев се дължи на двама братя – Кубрат и Кий, като вторият е бил познат и под името Шамбат/Самбат:

„...По заповед на Курбат неговият по-малък брат Шамбат през 620 година основал на мястото на аула Аскал в планината Куянтау град Башту... Жителите на града толкова много го обичали, че нарекли крепостта на неговото име – Шамбат, а целия град – с неговото прозвище Кий. Оттогава анчийците [т.е. антите – б. В.Й.] наричали Башту – Кий.“

/Бахши Иман. Джагфар тарихи, с 22/.

Император Константин Багрянородни (913/самостоятелно 945 – 959 г.), съвременник на руските князе Игор (913-945 г.) и Светослав (945/самостоятелно 963 – 972 г.), потвърждава сведенията в българския свод, а именно, че крепостта на град Киев е носела името Самбат: „Всички те прочее [славяните с изработените от тях лодки-еднодръвки – б. В.Й.] слизат по река Днепър и се събират в крепостта Киев, наречен Самватас.“ /Константин Багренородни. За управлението на империята, § 3. – В: ГИБИ, т. V, 1964, с. 199, 200/.

Във връзка с казаното дотук, ще изтъкна едно свое предположение за възникването на етнонима *чехи* и на хоронима *Чехия*. Възможно е те да са епоними, образувани от прозвището *Чек* на българския кан *Самбат/Само*, или чрез съчетаване на коментираните в по-горния абзац две негови прозвища – *Чек* и *Кий*, появили се вследствие на откритата му демонстрация към независимост и по-добър живот. Не само лидерът *Чек/Кий*, но и неговите бойци

българи-кутригури, урус-алани и анти са били считани за отцепници, т.е. *чеки/чехи*, защото са изоставили родината и семействата си на Днепър.

Моята хипотеза намира потвърждение в самото начало на „Chronica Boemorum“ на Козма Пражки (~1045~1125 г.), относно заселването и наименоването на *Чехия*:

„В тези времена страната не била населена от хора; покривали я гори, озвучени от бръмченето на пчели и птичи песни... Горските простори били изпълнени от стада диви животни, а поляните – от конски табуни... Всички потоци, малки и големи, започващи от различни планини, се поглъщат от една голяма река, наречена Лаба, течаща към Северно море. В тези времена страната била недокосната от плуг, тъй като в нея още не бил дошъл човек, който би могъл да прави това [т.е. дотогава там не са живели земеделци – б. В.Й.]...

...Хората разположили своите първи селища около планината Ржип, между две реки, а именно, между Огърже и Вълтава; тук те основали своите първи жилища и с радост започнали да побиват в земята пенатите, които донесли на своите рамене. Тогава главният, зад който останалите вървели като след свой господар, се обърнал към спътниците си с тези думи:

„О приятели, които неведнъж сте носили заедно с мен тежки несгоди сред чужди земи! Спрете и принесете жертви, угодни на вашите пенати! С чудодейна помощ пристигнахме най-сетне в отечеството, предопределено ни от съдбата! Това е именно страната, която аз често ви обещавах: никому неподвластна, пълна със зверове и птици, мед и мляко... Отвсякъде тече много вода, изобилстваща с риба. Тук ще имате всичко и никой няма да ви пречи. Тази прекрасна и голяма страна ще бъде във вашите ръце, затова помислете какво название ще бъде най-подходящо за нея.“

Съпровождащите го, сякаш под въздействието на оракул, му отговорили:

„Нима можем да намерим по-добро или по-подходящо название освен името, което ти бащице носиш; и щом твоето име е Чех, то нека и тази страна бъде наречена Чехия! [к.м. – В.Й.]“

/Козма Пражкий. Чешкая хроника, кн. I, § 2. По изданию: **Козма Пражкий**. Чешкая хроника. Пер. Г.Э.Санчук. М., Изд. АН СССР, 1962. – Електронна версия в сайта: „Средневековые исторические источники Востока и Запада“. Оригиналът е написан на латински език през 1119-1125 г. от Козма Пражки, декан (секретар) на епископа на Пражкия съборен храм „Свети Вит“. Запазени са 15 преписа./

В цитирания текст виждаме легендарния господар *Чех*, т.е. *Чек*, от предаването, което Козма Пражки е записал от „разказите на старците“, опасявайки се то „да не бъде предадено на забвение“. Козма споделя защо се е наложило да ползва „разказите на старците“: „...в началото на тази книга не исках

нищо да измислям, но не намерих хроники, от които да узная кога са станали тези събития...”

Такава хроника обаче е имало и Козма, който е завършил католическото си образование в *Лиеш*, а след това често е пътувал до *Франкското кралство* и *Италия*, може би е знаел за нея. Това е цитираната от нас по-горе хроника на Фредегар, също писана на латински език, само че в нея вождът на славяните носи името *Само*. Козма е пропуснал да направи връзката между имената *Само*, *Чек/Чех* и *Кий*. Ако това бе се случило, началото на неговата хроника щеше да получи документална опора в хрониката на съвременника Фредегар.

В текста Козма обръща внимание, че при заселването на народа на *Чех*, страната около реките *Лаба/Елба* и *Вълтава* е необитаема, „недокосната от плуг“, „никому неподвластна“, горите изобилни с диви животни. За щастие мъжете в конницата на *Само* произлизали от племенния контингент на *българите-кутригури* – земеделски и уседнал народ, чиито градове, заобиколени от ниви, са били разположени от древни времена в плодородните земи на *Кримския полуостров* и по долината на река *Днепър*. В „Чешка хроника“ неслучайно се разказва за Пршемисъл Орач, харесан от принцеса Либуше за нейн съпруг, когото нейни пратеници взели от нивата му по време на оран, за да го отведат при нея в княжеския дворец.

Тук ще се отклоним за миг, за да кажем, че в античността тази земя е наричана *Бохемия*, но в първата третина на VII век, точно по време на разглежданите събития, както разбрахме тя е била преименувана в *Чехия*.

Боемия или *Бохемия*, защото до II век там е живяло келтското племе *боии*, прокудено тогава от германското племе *маркомани* в хода на продължителната и разнопосочна миграция на германските племена в Западна Европа. Част от *боиите* били увлечени с миграционния поток на юг в Италия, но, предполагаме, че основната част се е изместила първо на запад – в провинция Галия, където римляните ги нарекли *пиктони* (*pictones*), а сетне далече на север. Вероятно това е келтското племе *пикти*, което в края на III и началото на IV век се настанило в планинската северна зона на Британските острови, в днешна Шотландия. /**Изабела Хендерсън**. Пиктите. Тайнствените войни на Древна Шотландия. С., Изд. „Литера Прима“, 2010, с. 5-23/.

Двата етнонима – *боии* и *пикти* – са идентични по смисъл и произлизат от древната им традиция да татуират/рисуват телата си вероятно с божествени сцени. Първият термин произлиза от келтската дума *боя* – *боии* = „боядисани“ (тук впрочем проличава близостта на келтския език със старобългарския), а вторият от латинските думи *pictor* – „живописец“, *pictura* – „картина“, *pictus* – „изписан“, „нашарен“.

Продължаваме по хрониката на Козма Пражки. Та, преди народът на *Чек/Чех* или *Само* да започне работа по укреплението и своите домове, предводителите, които са съвместявали жреческата функция на колобри, са издяляли в гората тотемни стълбове на боговете (според нас – на Перун, Велес, Хорс, Троян/Тангра/Триглаус и разбира се на покровителя на войните Святovit),

изнесли ги на рамо на планината *Ржип*, където ги забили. Там ритуално извършили необходимите жертвоприношения. Вместо *тотеми* Козма употребява античната дума *пенати*; така в Рим наричали *езическите идоли*.

Смятаме, че коментираната миграция следва да бъде отнесена към 628 г., след разгрома на Аварския каганат, когато *Чек-Кий* или *Само* е трябвало да определи географското местоположение на военно-стратегическия център на новата държава, т.е. на своята *Българо-славянска федерация*, като засели там армията си: *българите-кутригури* – на река Вълтава; *урус-аланите*, наричани по-сетне *лучане* или *жатчане* – около река Огърже, днешните градове Жатец и Хомутов /**Козма Пражкий**. Чешкая хроника, кн. I, § 10/; *моравците* – в Моравия, а *словаците* – в Словакия. Това е ключова зона, както с оглед ефективното управление на дванадесетте големи племена на *венетите*, така и във връзка с противодействието срещу новия регионален съперник – Франкското кралство (сн. 2, 3).

Снимка 2. Територията на *българите-кутригури* и *урус-аланите* на съвременната карта на Чехия.

Снимка 3. Чехия и Моравия през IX век. Последната е обитавана от *словаците* и *моравците*.

Преминаването от режим на война – походи и битки, към режим на усядане в установена територия с постоянни граници е имало следните етапи: първо, построяване на укрепени военни лагери – онгли; второ, разширяване на онглите, поради прииждане на ново население, търсещо закрила; трето, строителство на градове-крепости с феодални замъци, храмове и необходимата инфраструктура.

Съвсем естествено е владетелят Само да е държал единно и компактно българското ударно ядро на широката славянска военна коалиция. В периода 628-658 г., въпреки многото походи и битки, това елитно бойно ядро е имало своя укрепена базова територия, в която с времето е уседнало и създадо семейства и потомство.

На първо място бил построен лагерът на *българите-кутригури*, а сетне в него – и замъкът на кан *Само/Чек/Кий*. Тази укрепена база била поставена срещу главния военен опонент – франките, – а именно в долното течение на Вълтава, където днес се намира чешката столица Прага.

Следователно *лагерът на Централния онгъл*, както и *замъкът на Само*, трябва да се търсят днес именно в *Прага*, квартал *Храдчани* – под крепостта *Пражки храд*, седалището на чешките князе, на укрепеното просторно плато, издигащо се над река *Вълтава*.

На второ и трето място, както споменахме, в историческите области *Словакия* и *Моравия* са били позиционирани военните лагери на пехотата на Само, съставена от съответните две племена *словаци* и *моравци* от племенното обединение на *антите*. Това било продиктувано от традиционната българска военна тактика за „трите онгъла“ – ляво крило, център, дясно крило – разположени на по няколко десетки, дори стотици километра един от друг, с фронт към противника, в случая *Франкската държава*. Имало и четвърти лагер – на *урус-аланите*, преименувани по-късно на *лучане* и *жатчане*, – който е бил поставен като охранително-предупредителен аванпост най-близо до франкската граница – при днешния град Жатец.

В *Прага*, в крепостта *Пражки храд*, кан Само построил също така и езическия храм на своя боен покровител – победоносният бог-конник *Святовит* („Витяз на светлината“). Несъмнено това е Дионис/Бакхус/Хорос в неговата войнска ипостаз на *Тракийския конник/Херос*, българския *Хурса*, славянския *Хорс*, почитан на цялата територия от *Балканите* до *Кавказ* и на север – до *Северно и Балтийско море*.

Разбира се, точно три века по-късно, когато *Ватиканът* започнал насилствено да налага християнството над местните славяни, а немските крале – езика и властта си, езическият храм на бог *Святовит* е бил съборен и прекроен в християнска църква, която, за да бъде по-лесно възприета заедно с новата вяра, трябвало да носи същото или поне подобно име. Това „цивилизаторско“ дело извършил през 925-929 г. тогавашният херцог на *Бохемия* Вацлав I Свети (921-929 г.), от рода Пршемисловци.

Поради липсата на достоверни исторически сведения, наложило се на католическите служители в Регенсбург – абат Туто и епископ Михаил – да използват несигурни църковни предания, където открили така необходимото им име *Свети Вит*. Именно по техен съвет Вацлав I възприел тази трансформация на главния храм в Прага, за да направи християнството по-приемливо за неговите поданици-езичници /**пак там**, кн. I, § 17, 18, 19/.

Всъщност *Свети Вит* било едно дете от *Сицилия*, което при гоненията на император Диоклециан (284-305 г.) срещу християните, попаднало сред мъчениците, хвърлени на гладните лъвове на арената.

Много по-късно, едва в 1344 г. започнал строежът на съвременната катедрала *Свети Вит*, седалище на архиепископа на град *Прага* (сн. 4А, 4Б).

Снимка 4 А. Катедралата „Свети Вит“ в Пражки храм, изглед от юг. Фото Валентин Йорданов.

Снимка 4 Б. Катедралата „Свети Вит“ в Пражки храм, изглед от запад. Фото Валентина Маринова-Йорданова.

Следователно, днешните чехи се явяват потомци на споменатите *българи-кутригури* и *урус-алани*, а днешните *словаци* и *моравци* – на едноименните *антски племена*. Мобилизацията на посочените военно-племенни контингенти е била извършена в региона около р. *Днелър* в края на 622 г. и началото на 623 г. за осигуряване на българския военен поход срещу *аварите*, в изпълнение на българо-византийския договор, сключен между канове-те Кубрат и Самбат/Само от една страна и император Ираклий от друга.

Важно е да се каже, че с успешните си действия по ликвидирането на *Аварския каганат*, Кубрат и Само се превърнали в спасители на *Византия*, за което император Ираклий (610-641 г.) удостоил и двамата с титлата патриций и богати дарове. Този факт е познат на съвременните историци що се отнася до Кубрат, но не и за Само, за когото по този повод има косвени данни само в „Повест временних лет“. **/Повесть временных лет.** Перевод Д.Лихачева по Лаврентьевскому списку. – В: <http://www.vehi.net/oldrussian/povest/>.

Патрицианската титла на Само ще се докаже, ако някога бъде открито неговото погребение, така както бе открито това на Кубрат – през 1912 г. край с. Малая Перешчепина, близо до гр. Полтава, Източна Украйна. **/Залеская, В.Н. и др.** Съкровище на хан Кубрат. Култура на българи, хазари, славяни. Издание на: Комитета за култура на НР България, Националния исторически музей, Министерството на културата на СССР, Държавния ермитаж – Ленинград. С., 1989. 97 с. + каталог на артефактите 59 с./

От 628 до 658 г. кан Само е водил борба за територии с франкските крале Дагоберт и Сигиберт, от клана Меровинги, успявайки да присъедини към своята империя княжествата *Тюрингия* и *Бавария*. Тези събития са описани на латински език от споменатия кралски франкски летописец и съвременник Фредегар Схоластик (?-659 г.).

Преди да приведем текста на Фредегар, предоставяме съпътстваща информация, необходима за неговото разбиране. Франкският крал Лотар II (597-629 г.) от рода Меровинги, чийто двор пребивавал в Париж (Нейстрия), провъзгласил през 623 г. сина си Дагоберт (623-634 г.) за съуправител и го направил крал на Австразия, оставяйки за себе си Нейстрия и Бургундия. На свой ред в края на своето управление Дагоберт поставил на трона сина си Сигеберт III (634-656 г.), който също се наложило да продължи борбата с неизтощимия кан Само до самия край на своето царуване.

Австразия е обхващала североизточните дялове от кралството на Меровингите, а именно днешните Източна Франция, Белгия, Холандия, Люксембург и Западна Германия. По различно време столици на Австразия са били градовете Мец, Реймс, Трир и Кьолн.

Делата, които кан Само извършил в Централна Европа между 623-658 г., заслужават особено внимание, най-малко защото цели два века след могъщия Атила българският кан Само успял да възстанови западната половина от старата Хуно-българска империя на своя прапрадядо Атила. При това политиката на Само явно е постигнала дълготраен ефект, щом век и половина след неговото (на Само) управление, владетелят на Франкското кралство

Карл Велики (768-814 г.) отправил специална молба към българския кан Крум (803-814 г.) да не разрешава на моравците да продават на франките солта, добивана в Трансилвания. Това е така, защото по времето на Крум западните славяни, също както при кан Само, са били поданици на България, която е имала обща граница с Франкия.

За да онагледим респекта от страна на франките към българския кан Само, привеждаме по-обширни цитати от твърде любопитната „Хроника“ на спомения негов съвременник Фредегар (?-659 г.):

„48. На четиридесетата година от управлението на Лотар [623/624 г. – Фредегар има предвид от рождението на Лотар II в 584 г. – б. В.Й.] някакъв човек на име Само, франк, родом от Санс, заедно с други търговци, отишъл при славяните, известни като венди. Славяните вече били вдигнали въстание срещу аварите, наричани също хуни и против техния господар – кагана. Вендите били дълго време поданици на хуните [т.е. аварите – б. В.Й.], които ги използвали като *befulci* [авангард – б. В.Й.]. По време на битки с други народи, хуните стояли в строй до лагера, готови за бой, докато вендите се сражавали. Ако вендите побеждавали, то хуните се хвърляли напред за плячката, но ако вендите търпели поражение, то хуните ги връщали и заставяли отново да влязат в битката...

/Фредегар. Хроника (Парижки кодекс), § 48. Перевод Д. Н. Ракова. – **В сайта:** Восточная литература. Средневековые исторические источники Востока и Запада./

Очевидно е, че прокараната от Фредегар неистина относно франкския произход на Само имала за цел да омаловажи победите на миролюбивите славяни над воинствените и горделиви франки, тъй като тези победи болезнено подбивали самочувствието на франкските крале! Съвсем по друг начин изглеждало ако франк е обучил и повел робките славяни срещу собствените си сънародници франки и ги е подлагал на позорен разгром цели тридесет и пет години!

За щастие има източници, в които тази лъжа на Фредегар е изобличена. Така например в баварския текст *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, т.е. „Обръщането [във вярата] на баварите и карантаните“, кралят на карантаните Само е представен като славянин. /**Conversio...**, MG, SS, T. XI, p. 7/.

А Рутберт Залцбургски е записал следното в своите анали: „655 г. Крал Дагоберт отправил войска в Каринтия срещу Само Славянина, който убил неговите търговци.“ /Анали на **Свети Рутберт Залцбургски**. Година 655. – **В сайта:** Восточная литература. Средневековые исторические источники Востока и Запада./

Другата манипулация на Фредегар се крие в представянето на кан Само като търговец, а не аристократ, какъвто той е бил. Нашият коментар в този случай е категоричен: по онова време е било абсолютно невъзможно човек

без благороден произход, например търговец, да бъде избран за крал от който и да е народ, та дори и от славяните!

Продължаваме по Фредегар:

„68. В тази година [630 г. – б. В.Й.] славяните (или вендите, както те наричат себе си) убили и ограбили в кралството на Само голям брой франкски търговци, и така започнала враждата между Дагоберт и Само, кралят на славяните... Кралят [Дагоберт – б. В.Й.] заповядал да съберат тайно войската от цялото кралство Австразия за поход против Само и вендите... Австразийците на Дагоберт, обсаждащи крепостта Вогастисбург, в която се укрили множество най-решителни венди, били [обаче – б. В.Й.] съкрушени в тридневна битка. И затова те се върнали по домовете си, оставяйки по време на своето бягство всички палатки и снаряжение. След това вендите извършили много грабителски набези в Тюрингия и околните земи в кралството на франките. Покрай това, Дерван, херцогът на сорбите, народ със славянски произход, дълго време подчиняващ се на франките, преминал под властта на Само заедно със всички свои хора...”

„74. На десетата година от своето управление (631 г.) Дагоберт научил, че армия венди е нахлула в Тюрингия. Той събрал войската в Австразия, сам я възглавил в град Мец, пресякъл Ардените и пристигнал в Майнц, готвейки се да премине Рейн. Съпровождали го корпуси отборни войни от Нейстрия и Бургундия под началството на техните херцози и графове. Саксите изпратили вестители при Дагоберт, молейки да ги освободи от данъка, който те плащали на неговата казна, и те му обещали усърдно и храбро да преграждат пътя на вендите и да защитават [своя – б. В.Й.] участък от франкската граница...”

„75. На единадесетата година от управлението на Дагоберт [632 г. – б. В.Й.] вендите, по заповед на Само, извършили обширни набези, често пресичали границата и опустошавали франкското кралство, разтичайки се по цялата Тюрингия и по другите земи. Дагоберт пристигнал в град Мец и там, по съвета на своите епископи и нобили, и със съгласието на всички видни хора от кралството си, поставил своя син Сигиберт на трона на Австразия и му позволил да направи Мец своя столица. За управители на двореца и кралството били избрани епископ Хуниберт Кьолнски и херцог Адалгизел. Давайки на своя син достатъчна хазна, той го снабдил с всичко необходимо за неговия ранг и потвърдил даренията си с отделни хартии. След това, казват, че австразийците храбро защитавали от вендите своите граници и франкското кралство...”

/Фредегар. Хроника (Парижки кодекс), § 68, 74, 75. Перевод Д. Н. Ракова. – **В сайта:** Восточная литература. Средневековые исторические источники Востока и Запада./

Що се отнася до продължителността на царуването на кан Само, в първия цитиран от нас параграф (§ 48) Фредегар твърди, че той управлявал вендите от 623 г. насетне, в продължение на тридесет и пет години, следователно е починал в 658 г. Според българския свод, след тридесет и три години отсъствие (от 623 г.) Само се завърнал в Киев и починал там през 656 г. /**Бахши Иман**. Джагфар тарихи..., с. 22/. Видно е, че и по този въпрос двата източника прилизително съвпадат.

По-големият брат Курбат надживял Самбат/Само с десет години и починал през 668 г. – в края на управлението на император Константин II (661-668 г.). След смъртта на българския кан империята Стара Велика България, ведно с поданиците ѝ, била разделена между трима от синовете му: Бат-Баян, Котраг и Аспарух, а другите двама – Кубер и Алцек – мигрирали с племената си съответно в Македония и Италия. /**Теофан Изповедник**. Хроника. Превод на В. Бешевлиев. – В: Христоматия по история на България. Т. I. Ранно средновековие. С., 1978, с. 84, 85; **Никифор, Патриарх Константинополски**. Кратка история след царуването на Маврикий..., с. 49, 50/.

Гаврил Кръстевич, след като изследва изчерпателно и съпоставя всички гръцки източници по този въпрос, също стига до мнението, че смъртта на Курбат следва да бъде отнесена именно към 668 г. /**Г. Кръстевич**. Българска история. Т. II (485-668 г.). Ръкопис, завършен преди 1865. Първо издание 2019. Превод на съвр. български език Николай Иванов Колев. С., Изд. „ГУТА-Н“, 2019, с. 248, 249/.

Към края на нашето изследване е необходимо да отбележим странните съвпадения между имената на легендарните личности-отци/майки (родоначалници на народи и държави) в руския летопис „Повесть временних лет“ и в чешкия летопис „Chronica Boemorum“, които впрочем са писани по едно и също време: първият – в 1113 г., а вторият – през 1119-1125 г.

„Повесть временних лет“ /Увод/	„Chronica Boemorum“ /§ 2-6/
Основоположници на Киевска Рус	Основоположници на Чехия
Кий	
Шчек (Чек)	Чех
Хорив	Крок
Лыбедь	Либуше

Припомняме, че според нашия анализ, направен по-горе относно антропонимите Чек и Кий в „Повесть временних лет“, същите се отнасят за една личност: Чек-Кий, Самбат или Само – брат на Кубрат. Следователно, освен доказаната от нас идентичност на първата личност в двата текста,

предполагаме че е възможна идентичност и на втората и третата личности в хронологията. Макар в първия летопис Лыбедь да е представена като сестра на Кий-Чек и Хорив, а във втория – Либуше е дъщеря на Крок, който според нас е идентичен с Хорив, т.е. Кубрат.

Освен това и в двата летописа след легендарните родоначалници се забелязва отчетлива празнина – няма епически герои и извършени от тях дела, прескача се един „тъмен период“ от около 200 години и едва след него продължава разказът за реално случили се исторически събития. Тази наша констатация се подкрепя от липсата в „Chronica Boemorum“ на повествование за князете-наследници на Либуше и Пршемисъл Орач. Вместо това Козма Пражки се впуска в лирични отклонения и морални поучения и чак в § 9 изброява седем измислени имена: Незамисъл, Мнат, Воен, Внислав, Крже-сомисъл, Неклан, Хостивит. Повечето изследователи на „Чешката хроника“ забелязват, че посочените княжески имена всъщност представляват славянска версия на седмичните дни и аналогичните им антични езически божества-планети, съответно от неделя до събота.

Исторически точните данни в хрониката на Козма, както той сам признава, започват в § 10 с първия покръстен княз Борживой (~870/872~889/894 г.). Във второто предисловие на своя труд той казва, че проблемът се дължи на липсата на царски летописи за периода VII-IX век. Уверено можем да предположим, че старите книги вероятно са били изгорени от католическите немски свещеници, при постоянната им намеса в чешките дела и по-конкретно при разрушаването на езическия храм на победоносния конник Святovit и построяването на неговото място от княз Вацлав I през 925-929 г. на християнския храм „Свети Вит“, посветен на едноименния мъченик. Може би убийството на същия Вацлав от брат му Болеслав /§ 17-19/ е било извършено по верски причини и също така заради погубването на родовата памет, прилежно съхранявана дотогава в родовите летописи. Така немските духовници, стремящи се да наложат чрез католическата вяра своето етническо и културно влияние над славяните в Централна Европа, постигнали целта си.

Немската военна, верска и културна инвазия в Чехия, Моравия, Далмация и Ободритското княжество е добре засвидетелствана и в други източници: „Фулденските анали“ /за години 844, 845, 846, 848, 849, 851, 855, 856, 857, 858, 863/, „Руанските анали“ /за години 881, 912/, както и в „Аналите на свети Рутберт Залцбургски“ /за години 655, 805, 986, 1004, 1035, 1036, 1040, 1082, 1073, 1076/.

Така например във Фулденските анали е отбелязано подобно събитие през 844 г.:

„Людовик [Людовик II, крал на източните франки от 840 до 876 г. – б. В.Й.] тръгнал на война срещу ободритите [тяхното княжество се намирало в долното течение на р. Лаба/Елба, дн. Северна Германия – б. В.Й.], които замисляли измяна, и ги подчинил. Когато кралят на този народ Гостомисъл загинал, Людовик заповядал тази страна и нейния

народ, които му се подчинили по волята божия, да бъдат предадени под управлението на херцог.“

/Фулденски анали, ч. II, текст за 844 г. – В сайта: Средновековные исторические источники Востока и Запада./

И през 849 г.:

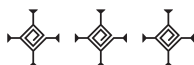
„Бохемците [т.е. чехите – б. В.Й.] вероломно, както при тях е прието, се опитали да настъпят срещу франките. Да подави коварното им настъпление се отправил един от най-приближените на краля херцог на тази област Ернст [маркграф на Нордау, Североизточна Бавария – б. В.Й.], а също голямо число графове и абати с многочислена войска... През деня, когато войската с голям труд водела бой пред укрепленията на врага и по време на сражението от двете страни много [рицари – б. В.Й.], без разлика във званието, се оказали ранени, една стрела се забила в лявото му коляно... Враговете взели надмощие и, непрекъснато убивайки [знатни благородници – б. В.Й.], ги преследвали до самия лагер. Бягащите видели множество загинали, останали да лежат там със своето хубаво въоръжение. Те изпитали ужас и изгубили надежда за избавление...“

/Пак там, ч. II, текст за 849 г./

И още, през 855 г.:

„Крал Людовик навлязъл със своята войска в земята на моравските славяни против разбунтувалия се техен херцог Растича [Ростислав, княз на Великоморавия от 846 до 870 г. – б. В.Й.], само че не постигнал успех. Върнал се обратно без победа, защото неговият противник се намирал под защитата на много здрави укрепления, поради което войската на краля при тежка битка би могла да понесе сериозни загуби...“

/Пак там, ч. II, текст за 855 г./

Констатацията за „бяло петно“ относно периода VII-IX век може да се направи обаче и за другия извор, явяващ се основен за руската история – „Повестъ временних лет“. Там, след мимолетното споменаване в увода на легендарните родоначалници Кий, Шчек, Хорив и сестра им Лыбедь, по подобен начин следва информационен вакуум за период от около 200 години (вж. цитатите по-горе). Конкретното историческо повествование започва от 862 г., когато властта в т. нар. Черна България (това държавно име не е посочено в текста) е узурпирана от Рюрик, хазарски васал, който е обявен за родоначалник на руската княжеска династия, сякаш не е имал баща, дядо и не произхожда от древния кански род Дуло.

Всъщност от българския летописен свод „Джагфар тарихи“ разбираме, че зад прозвището Рюрик („Царчето“) се крие българският кан Лачин, който през 862 г. с хазарска подкрепа сваля от трона на Черна (т.е. Западна) България своя по-голям брат Джилки. На свой ред двадесет години по-късно, в 882 г. синът на Джилки – Алмуш/Олмуш, записан в „Повестта“ като Олег Вещий, отстранил от властта хазарското протеже чичо си Лачин/Рюрик и започнал да управлява Черна България като главен регент на малкия му син Угор/Игор, роден от унгарска принцеса. В 895 г. Алмуш бил избран за владетел на Волжка България и се преместил от гр. Киев в гр. Болгар. А в 913 г. другите двама български регенти на Игор се оттеглили и той поел самостоятелно властта в Черна България, преименувана по това време на Киевска Рус, отхвърляйки категорично продължаващите опити за хазарско покровителство /**Бахши Иман**. Джагфар тарихи..., с. 44-45, 48, 57/.

И така, кой е факторът в Русия, който унищожавал старите княжески летописи, а част от тях е цензурирал в своя полза и пропуснал – тези, които са достигнали до нашето време?

Този фактор е *династията Романови*, която завзела царския престол след Иван Грозни, последния представител на *династията Дуло*, а после владяла Руското царство и империя в продължение на 304 години – от 1613 до 1917 г.

Следователно вредният фактор може да бъде не само външен, какъвто е случаят с Чешкото кралство, но и вътрешен, който е повредил историята на Русия. Разбира се този вътрешен фактор е имал своите мотиви, но засега те остават скрити за обществеността, освен предположението, че Романови са имали родова или етническа вражда към династията Дуло и към българите въобще.

Дори днес, повече от век след безславния край на Романови, съвременната политическа класа на Русия продължава да налага Романовата псевдоисторическа хипотеза за Рюрик и славянството, нанасяйки с това огромни вреди на средновековната история на Европа. Подобно поведение имат политическата и научната общност в Западна Европа, които гледат назад във времето не през призмата на историческите извори, а през кривите очила на съвременната конюнктура.

Горко на търсачите на истината, както и на наивниците, зарибявани с лъжата още от училищната скамейка.

Българският канас ювиги, т.е. император, Само е починал през 658 г., в апогея на своето могъщество и слава. Огромната територия на неговата държава, простираща се в посока север – юг от Балтийско до Адриатическо море, и в посока изток – запад от река Днепър до река Лаба/Елба (**снимка-карта 5**), се разпаднала на дванадесет държави, управлявани в следващите векове от

неговите наследници. Това били канствата/княжествата на *чехите, моравците, карантаните* (днешните австрийци), *хорватите, лютичите, сорбите, прусите, поморяните, руяните, ободритите, мазовшаните и ятвягите* (последните две племена са днешните поляци). Този разпад се дължал от една страна на липсата сред наследниците на Само на силна личност, притежаваща неговите лидерски, военни и управленски качества, а от друга – на стремежа на отделните славянски племенни родове към самоуправление.

Все пак империята на Само се запазила номинално в Средна Европа, като единна етно-културна територия под названието *Славия/Склавия*. Освен етническата близост, езика и икономическата общност, тази територия била под духовната власт на обединено жреческо съсловие, което изповядвало култа към Непобедимия конник Святovit, донесен в Европа от кан Само и неговите дружинници. Непобедимият войн на слънцето Святovit, разбира се е аналог и продължение през тази епоха, на Божия син-слънце, почитан от дълбока древност в Азия, Египет, Елада, Тракия, Персия и Рим като сокол и кон/конник – Хорс/Хурса, Хор/Херу/Старият Херакъл, Герос/Гераки, Тракийският херос или Митрас (Mitras Sol Invictus). В историческата област *Славия* всяко славянско племе е имало свои светилища на висшия езически бог Тангра/Троян/Триглаус/Тригелави и на бога-войн Святovit („Витяз на светлината“), като главният храм на областта се е намирал на остров Рюген, в столицата Аркона на племето *рюгяни/руяни*. /вж. **Валентин Йорданов**. Конят – свещеното животно на траките и българите. – В: списание „Горгони“, кн. 1, 2016, с. 7-26/.

Ако *западните славяни (венети)* бяха запазили империята на Само под формата на конфедерация с централизирано върховно управление, те нямаше в периода IX-XII век да бъдат постепенно асимилирани, понемчени и покатоличени, а Европа несъмнено щеше да има днес един естествен, разнообразен и автентичен национален облик.